

ita fovebatur, ut esset affectus voluntarius ad opus ipsum. — Verum talem affectum non videtur distinguere debere a desiderio inefficaci, et poenitentes videntur etiam talem affectum ut *desiderium* accusare, si de desideriiis interrogantur.

2. Quando igitur in opus ipsum affectus non fertur, sed simplex est complacentia in venerea delectatione: specifica distinctio in se adesse non videtur, prout haec delectatio capitur ex diversarum rerum turpium repraesentatione; saltem sufficere videtur indicasse seu interrogasse, ut Reuter th. mor. p. 2 n. 209 dicit, de quo supposito morosa delectatio versata esset, utrum de altero sexu, an de eodem, an de aliis peccatis contra naturam (quae certe non omnia semper distincte interrogari licet), siquidem omnes ejusmodi cogitationes et delectationes *tendant* in actum completum, ex quo malitiam suam sumant; neque communiter de circumstantiis personarum, ut cognatione etc., delectatio versari consuevit.

Et quamquam — ut S. Alph. l. 5 (al. 2) n. 15 recte notat — ex periculo gravi incidendi in ipsum desiderium merae ejusmodi delectationes etiam malitiam omnium circumstantiarum facile contrahere possunt: id tamen observari debet, ut ex hoc periculo malitiae illae subjective contrahantur, requiri, ut poenitens animadverterit, se etiam *propter tale periculum* sub gravi teneri ad cogitationes illas expellendas; quod a plerisque adverti non videtur, nisi forte in confessarium incautum inciderint, qui haec eos docuerit.

256 Ut autem de probabilitate practica hujus doctrinae constet, necessarium duxi plures scriptores afferre, quorum auctoritate confessarius niti possit, ne in re illa lubrica, in qua quaelibet interrogatio non necessaria mala est, quidquam non necessarium inquirat.

1. Arriaga de peccatis d. 47 sect. 4 late defendit, in ejusmodi delectationibus communiter non dari consensum determinatum in hoc et illud objectum cogitatum, sed consensum indeterminatum in aliquam copulam in communi.

2. Reuter p. 2 n. 209: „Confessariorum, quorum multos in theologia bene versatos desuper interrogavi, communis praxis habet, ut non jubeant poenitentes edicere objecta venerea, de quibus simpliciter et nude delectati sunt. . . . Licet sint diversa objecta adulterium, incestus, fornicatio; attamen simplices delectationes de iis non ut talibus, sed praecise ut sint carnalis copula, specie non differunt: jam vero delectationes venereae simplices videntur ordinarie ferri praecise in delectabilitatem ortam ex motu seminis, quae eadem est, sive ex hoc sive ex illo objecto cogitato oriatur: proinde videntur specie morali non differre.

Objecta in delectationes simplices malitiam non refundunt, nisi in quantum delectant; atqui non videntur delectare, nisi in quantum vim habent commovendi spiritus genitales; quae non videtur esse specie morali diversa.

Delectationes simplices de osculis, amplexibus, tactibus venereis ex natura sua tendunt et ordinantur in voluptatem ultimam, obtusa saltem cognitione propositam; proinde semper speciem ab ea participant. . . . qua intellecta satis intelligitur species peccati. . . . Unde videtur saltem satisfacere confessarius, si poenitentem interrogat, circa qualem personam vel suppositum fuerit delectatio, utrum circa hominem, marem, feminam, seipsum etc. [cave, ne omnia haec semper distincte interroges]: sic enim intelligitur actus ultimus. Et quia ordinarie tendit (delectatio) in naturalem copulam, puto, nisi aliud circumstantiae indicent, non esse anxie indagandum, praesertim quum minus malum sit, confessionem non esse exactam omnino, quam poenitentem scandalizari.“

3. Diana (ed. secundum ord. antiq.) P. II. tract. 3 *miscellan.* resol. 34, laudatis scriptoribus Vasq. in I. II. t. 2 d. 112 cap. 2, Sair. in *clav. reg.* l. 8 c. 7 n. 19, Val. Reginald. t. 2 l. 12 c. 2 sect. 3 n. 13, dicit: „Complacentiae simplices sine affectu ad opus sunt unius speciei, quum sint ejusdem malitiae, utpote oppositae uni tantum virtuti castitatis, ac eodem modo, nimirum per turpitudinem veneream, in qua absolute versantur“; dein simplices delectationes non differre plerumque specie, prout persona cogitata fuerit cognata, conjugata, sacra: probabile etiam dicunt Lessius, Bonacina, Emm. Sa, Salas.

Quare etsi cui Dianae auctoritas tanta esse non videatur, cui ex se fidat, saltem eorum scriptorum, quorum in hac re sequacem se ostendit, auctoritas sperni non potest. — Consentit re ipsa aliquatenus Vasquez l. c. cap. 2, Azor *instit. mor.* l. 4 cap. 6 q. 3, Castropal. tr. 2 disp. 2 p. 10 § 4.

Quibus consideratis, practice id consulo: 1) ut plenius excussis pravis desideriiis, quae raro aberunt, si poenitens saepe inhaeserit cogitationibus, interrogetur de simplici delectatione, deque numero, addito: „nonne cogitationes de altero sexu?“ 2) Expleto examine de peccatis contra castitatem, interroga poenitentem, num aliud quid restet in hac re, quod putet declarandum esse. Nimirum si specialis aliqua circumstantia atque delectatio *de ea* adfuerit, et poenitens distinctam malitiam adverterit, occasionem habet id declarandi: confessarius autem neque debet, neque potest omnia possibilia interrogare.

Sectio II.

De merito actuum humanorum.

De concordia actuum humanorum cum eorum regula post tractata 257 tam discordiam acturis, per se dicendum esset primo de virtutibus. Verum de iis postea, quando de *singulis* virtutibus disseremus, melius dicetur. Quare hic pauca notare proposui de bonorum operum *sequela*: quod quidem circa peccata singulari capite tractare necesse non erat, sed sufficere poterit, quod malitiam peccati explicando adjeci.

Neque hic de actionum bonarum sequela dicturi, multi esse possumus; quum proprius locus haec tractandi in theologia dogmatica sit. Quoniam autem practica quaedam circa meritum theologiam moralem spectant, de hac re agere plane supersedere minime nobis licet.

Caput I.

Summa capita ex theologia dogmatica collecta.

Ante omnia in mentem revocandum est, in hoc ordine meritum veri nominis, quod coram Deo acquirere possumus, solum esse supernaturalis: proinde veri nominis merito solos theologos disserere posse.

I. Meritum in genere ita refertur ad bona opera, ut ad peccata refertur poena; est igitur consecutio boni, quod Deus bene operantibus impertitur, sicut male operantibus malum pro poena infligit, seu est praemium, quod Deus pro bonis operibus hominibus largitur, vel potius hujus praemii habendi jus quoddam et titulus.

Unde non quodlibet bonum, quod Deus homini dat, meriti rationem habet, sed illius boni collatio, ut meritum sit, *retributio seu compensatio* esse debet boni actûs, quem homo ad Dei laudem et honorem operatus est. Neque sufficit, ut Deus sola ratione impetrationis seu titulo misericordiae et gratiae bonum quoddam largiatur.

2. In honorem autem et laudem Dei omnes actus boni, qua boni sunt, referuntur: quare ex hac parte nihil obstat, quominus quodlibet opus bonum meritorium esse possit. At quoniam supernaturale meritum altioris ordinis est, amplius aliquid requiritur.

3. Meritum supernaturale distinguitur meritum *condignum* seu strictum, et meritum *congruum* seu latum. Congruum est illud, quod ex congruentia quadam et liberalitate bono operi datur; condignum, quod secundum ipsius operis dignitatem et quodammodo ex justitia tribuitur. Quod ut melius intelligatur, conditiones meriti stricti seu condigni accuratius perpendi debent: quarum si qua deest, meritum tantummodo congruum est.

258 4. Ut meritum sit *condignum*, debet adesse:

1) dignitas personae merentis, 2) dignitas operis, 3) promissio divina. Quodsi aut dignitas personae, aut promissio divina certa et determinata deest, opus aut in se, aut relate ad hoc et illud bonum supernaturale consequendum meritorium dicitur tantum *de congruo*.

5. Singulas conditiones declarabo.

1) Ad *personae dignitatem* pertinet, ut homo sit in *statu gratiae*: qui enim divino odio et aeterna poena dignus est, supernaturali praemio, quod in visione Dei intuitiva et adoptione filiali perfecta aut consistit aut ad eam ordinatur, dignus esse plane nequit; quare de condigno eum quidquam mereri, impossibile est.

2) Ad *operis dignitatem* pertinet, ut actio fiat ex *influxu supernaturalis gratiae*, atque opus in se sit supernaturale. Quod ut obtineat, requiritur ex parte Dei concursus supernaturalis, imo, ut theologi docent, etiam praevia motio excitantis gratiae; ex parte hominis requiritur consensus in gratiam datam et oblatam, atque operatio ex *motivo aliquo supernaturali*.

NB. Requiri motivum supernaturale, et sufficere quodlibet supernaturale motivum, est sententia satis communis theologorum¹ hodie, quam aliqui rationem meriti ad solam caritatem referunt, alii ad quodlibet opus bonum hominis justii, etiam non supernaturalis motivi extendere videntur, nisi quibusdam S. Thom. textibus; quos tamen aliter intelligi posse, imo forte debere, collatio eum aliis ejusdem S. Doctoris effatis videtur innuere.

¹ Haec doctrina praeterquam ex textu Hebr. 11, 6 etiam ex Rom. 2, 7 confirmari videtur: „Iis qui . . . gloriam et *in corruptionem* et honorem *quaerunt*, vitam aeternam (reddet).“ Quum enim tanta emphasi S. Paulus „iis qui *in corruptionem quaerunt* vitam aeternam reddendam esse dicat, sane iis solis eam reddendam esse docet, atque id effert, quod necessarium sit, ut meritum coram Deo habeatur, nimirum „*quaerere in corruptionem*“. Porro vox *quaerere* certe indicat, quo ferri debeat *intentio*; *in corruptio* autem bona *coelestia* dicit seu *supernaturalia*.

Nimirum si cuilibet operi bono hominis justii S. D. meritum quoddam adscribit, ut 2. dist. 40 q. 1 a 5: „ergo omnis actus habentis caritatem vel est meritorius, vel est peccatum, et nullus indifferens“ — id sic intelligi potest, ut sentiat, hominem justum, si bene agat, necessario ex supernaturali motivo agere, siquidem ad quamlibet tendentiam in ultimum finem — ut manifestum est ex I. II. q. 68 a. 2 ad 2. — censet S. Thom. hominem justum indigere quodammodo et revera potiri instinctu divino per dona Spiritus Sancti: qui motus et instinctus certissime supernaturalia motiva subministrat. Adde, ex ejus mente augeri caritatem *dispositive* II. II. q. 24 a. 6.

Si vero aliquando S. Thomas soli caritati meritum attribuit, hoc ideo fit, quia quaelibet supernaturalis affectio, maxime si excitatur per dona Spiritus Sancti, ad caritatem ut ad ejus *radicem et regulam* reduceitur, ut expresse habes ex I. c. a. 8. — De reliquo S. Doctor, si caritatem ad merendum requirit, solum virtualemente requirit influxum, quem multo *latius* extendit, quam posteriores theologi de illo influxu loquentes consueverunt. — Ceteroqui Concil. Trid. sess. 6 c. 16 influxum quidem actualis gratiae requirit, de actualis caritatis influxu autem silet, imo innuit contrarium, quem nullum opus bonum in Deo factum a merito eximat.

3) *Promissio divina* quodammodo complet operis dignitatem relate ad praemium atque certum aliquod praemium statuit.

Videlicet opus ipsum in se antecedenter ad Dei promissionem intrinsecus condignitatem *quandam* habet, ut accipi *possit* in ordine ad ipsum illud praemium supernaturale (gloriae augmentum), ad quod assumitur. At promissio divina facit 1) ut *re ipsa* ad hoc accipiatur et ita quidem, ut homini certo quodam modo gloria *debeat*: id enim, nisi divina promissio accessisset, debitum non esset; siquidem Deus infinitis titulis nostra obsequia postulare, ut supremus dominus de iis disponere, eaque ut conditionem conservandae gratiae acceptae exigere potuit. 2) Promissio divina facit, ut certa et *determinata mercedis mensura* bono operi respondeat: neque enim dici potest, opera justorum supernaturalia esse intrinsecus tanti valoris, ut si adaequate iis mercedem Deus dare velit, minorem, quam re ipsa statuit, statuere non potuerit. Imo ratio mercedis, quae non pura merces, sed etiam *praemium* est, id habet, ut non in aequalitate operis, sed in *proportione* operis ad praemium nitatur.

6. *Meriti condigni objectum* ad solum operantem restringitur: consistit in augmento gratiae sanctificantis, et consequenter in augmento coelestis gloriae; ut ex Conc. Trid. l. c. can. 32 colligitur: „Si quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quae ab eo per Dei gratiam et Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiae, vitam aeternam, et ipsius vitae aeternae, si tamen in gratia decesserit, consecutionem atque etiam gloriae augmentum: A. S.“

7. *Meriti congrui objectum* sunt gratiae et auxilia Dei actualia²⁶⁰ ad diversos fines conferenda; eaque et nobismetipsis et aliis de congruo mereri possumus, proin objecta meriti congrui sunt:

1) gratiae uberiores, et efficaces ad recipiendam gratiam sanctificantem, 2) ad eam conservandam atque tentationes vincendas, 3) ad gratiam sanctificantem augendam; 4) finalis perseverantia; 5) forte etiam reparatio justitiae post lapsum, si futurus fuerit; 6) pro aliis certe etiam ipsa prima gratia actualis, quam pro nobis nos mereri impossibile est.

Ceteris tamen paribus facilius nobis, quam aliis de congruo memur. Meritum congruum intime cohaeret cum *impetratione*, eo tamen discrimine, quod in impetratione ratio largiendi dona Deo non sit ullo modo dignitas actionis orandi, sed sola sua misericordia vel liberalitas et promissio propter Christi merita, in merito autem congruo ratio largiendi dona sit cum misericordia etiam dignitas quaedam operis ab homine oblata, quam Deus simul respiciat. Inde tamen patet, cum impetratione saepe meritum aliquod congruum conjungi, maxime in homine justo, atque ipsam impetrationem per conjunctum meritum faciliorem evadere.

261 8. Meritum congruum, ad quod opus aliquod bonum assumitur, nullatenus minuit meritum ejus condignum, ut apud theologos certissimum est. Neque enim ex eo, quod opera nostra bona Deo offeramus ad impetrationem gratiae alicujus promovendam, minus coelestis gloriae accepturi sumus; imo quo caritas nostra latius pateat atque nos impellat, ut pro aliis oremus, atque voce et opere oremus, eo melius opus est, quod facimus, eoque abundantius erit praemium coelestis vitae, quod Deus nobis reponet. Quare utilissimum est bonas nostras actiones ad certos fines per divinum auxilium attingendos offerri.

9. Imo, ut omnes fructus supernaturales bonorum operum recensentur, opera bona hominis justi praeter vim meritoriam, et impetatoriam (vel meritoriam de congruo), etiam satisfactoriam vim habent, qua pro poenis alioqui in purgatorio solvendis satisfacere possimus, sive pro propriis peccatis, sive pro alienis: neque haec satisfactoria virtus meritum ullatenus minuit, eaque maculam poenae ab anima detergens hominem orantem Deo reddit magis acceptum, atque impetrationem ipsam juvat et promovet.

Caput II.

Practica documenta circa meritum.

262 1. Quoniam meritum aeternae vitae summi momenti est, fideles circa meritum bonorum operum maxime instruendi sunt, atque imprimis monendi, ut curent conservare gratiam sanctificantem, aut si infeliciter lapsi fuerint, statim eam recuperare: quod actu caritatis et contritionis perfectae consequi possunt. Nam nisi homo in statu gratiae est, pro aeterna vita directe aliquid mereri nequit. Dein nihilominus etiam ipsi peccatores monendi sunt, ne propter statum peccati, ex quo se tam cito resurgere non posse putant, bona opera negligant: quae,

etsi non ipsius coelestis gloriae meritum, tamen de congruo plenius et citius gratiam conversionis, modo ne ipsi sibi desint, possunt mereri.

2. Meritum autem bonis operibus non solum indebitis seu supererogatoriis alligari, sed etiam iis, quae ex obligatione exerceri debent, modo reliquae conditiones adsint, doctrina fidei est ex Trid. l. c. cap. 16. — At ut constet de merito actuum, qui ex se seu sua natura supernaturaliter boni non sunt, subjiciatur motivum fidei seu *bona intentio* quam vocant, actionem ad Deum finemque supernaturalem referens.

Quam bonam intentionem formaliter reformare quotidie mane circa totum diem ejusque actiones et casus in genere, etsi obligationis esse non probatur, tamen pius christianorum mos est, sedulo inter fideles fovendus; imo conandum est, ut saepe formaliter hanc bonam intentionem renovent, quo plenius et abundantius impleatur, quod Spiritus S. per Apostolum monet: „Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.“ I Cor. 10, 31. Quod quo sensu *praeceptum* dicatur, S. Thom. declarat, necessarium non esse, ut omnia in Deum *actu* referantur, sed *virtute, et habitu caritatis*, nisi quando necesse sit actum caritatis elicere. Cf. I. II. q. 100 a. 10.

3. Imo aut augeatur meritum perfectione operum bonorum, summum debet esse hominis studium. 263

Eo majus autem est meritum: 1) quo dignior est persona operans per gratiam sanctificantem majorem; 2) quo dignior est ipsius operis intrinseca perfectio, i. e. et motivi secundum objectum suum, et intensitatis, qua homo interne agit seu motivum objectivum voluntate amplectitur. Ad hunc finem quantopere motivum caritatis alia motiva etiam supernaturalia superet, cogitatu vix assequimur.

Quare si quis augendi meriti cupidus est, brevem methodum sibi comparet diversorum actuum ferventis caritatis in Deum et propter Deum in omnem Ejus familiam adoptivam, qui uno quasi intuitu vel brevissimo tempore elici atque invicem conjungi possunt. Neque necesse est in sola caritate consistere: si enim caritas alios etiam actus, maxime religionis imperat et producit, id sine dubio ejus valorem et meritum auget, imo nisi producat, se languidam esse probat, siquidem pro humana nostra natura id particulatim facere debemus, quod puri spiritus uno quodam actu complectuntur.

4. Ex vitis et scriptis hominum sanctorum apparet, eos consuevisse 264 opera sua simul offerre pro impetratione diversorum finium supernaturalium et gratiarum divinarum sibi et aliis comparandarum: quod certe apprime convenit cum imitatione Salvatoris, qui non solam mortem suam cruentam qua veri nominis sacrificium perfecit, sed omnia alia opera sua atque actus aeterno Patri dicavit in summam Ejus gloriam et majestatis recognitionem, ad referendas gratias pro omnibus bonis sibi aliisque concessis et concedendis, ad expiationem peccatorum cujuscunque hominis, ad efflagitanda et comparanda omnis generis bona, quae ad salutem generis humani utcumque referrentur.

Verum ratio meriti congrui bonis operibus humanis inest, etsi homo non expresse certi alicujus boni flagitationem adjungat: nam Deus ipsum opus ejusque valorem respicit atque habitualement voluntatem hominis justis aut peccatoris poenitentis novit, qua ille cupiat, ut abundantius et securius juvetur in negotio aeternae salutis: imo etiam alia justa et bona desideria Deus, cui omnia patent, attendit. Nihilominus praestat, certas aliquas gratias etiam expresse per bona opera petere, maxime si quis desiderat aliis de congruo bona quaedam mereri, imo etiam si sibi certum aliquod auxilium conciliare proponit, quum existentibus debitis conditionibus infallibilitas effectus, potius quam merito congruo, competat impetrationi seu orationi.

²⁶⁵ 5. Operum honorum vim impetratoriam et de congruo meritoriam non possumus totam in alios transferre, quoniam ipsi nos divinae gratiae auxiliis continuo egemus, eaque implorare nobis tenemur. Aliud autem est de vi satisfactoria quoad poenas temporales: hanc, si volumus, totam in alios, praecipue in animas sanctas in purgatorio detentas transferre nobis licet; imo id facere, quum sit eximium caritatis exercitium, condignum meritum et impetrationem nobis proficuum multum auget. Et quamquam aliqui putavere, caritatem, qua nosmetipsos in Deo amare debemus, postulare, ut maculam reatus poenae, quae sit res Deo aliquo modo displicens, in nobis ipsis exstinguamus potius quam in aliis: ille scrupulus sane removetur cuilibet fidei per solemnem illam approbationem et summas laudes atque immensa fere indulgentiarum dona, quibus R. Pontifices affecerunt actum illum *heroicum*, ut vocatur, erga purgantes animas, quo aliquis omnes satisfactiones per se vel alios unquam comparandas vel etiam post mortem offerendas animabus defunctorum cedit, ut per manus B. M. V. illae citius liberentur Deumque in coelis glorificare possint, etiam sub conditione quod ipse diutius in purgatorio sit passurus. Cf. *Rescripta auth. S. C. Ind.* etc. n. 392. (U. et O. per Pium IX. 30. Sept. 1852 et 20. Nov. 1854 declar. et confirm.)

Theologia moralis specialis.

PARS I.

De Virtutibus et Officiis vitae christianae eorumque laesione.